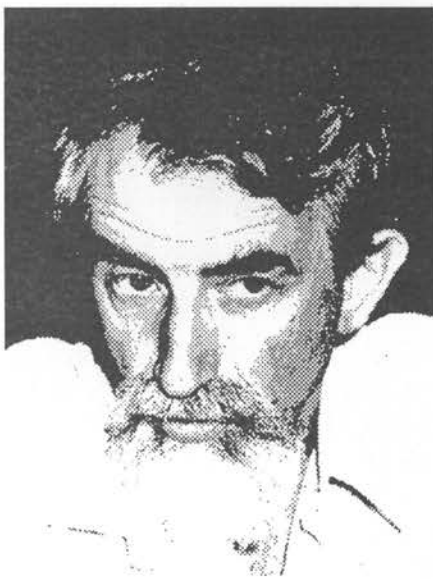

מין ביוגרפיה קולקטיבית

המאהב השני של הרבנית,
משה גרנות,
הוצאת תמוז, 250 עמ'

משה גרנות

עצמו. אין כאן לעג או אירוניה, ובכל זאת זה עובד כפעלול לקבלת נוסח נעים לקריאה וגם משמש כהסוואה, כהתחזות או כהיתממות. שכן סיפורן של הדמויות נוגע בפרטים אינטימיים, אבל נוגע ברפרוף. הסיפור מתקבל כסיפור פשוט ורגיל, ואולי היה על הסופר להרחיב ולפרוץ אל מעבר למציאות ולהפוך את יצירתו לתוצר ספרותי של ממש. זהו, אם כן, רומן של דמויות יותר מאשר רומן עלילתי-ביוגרפי. מורדי וסימה מתוארים היטב. מורדי: מחוספס, רודף נשים, תחמן, שרדן, איש עסקים, אקטיבי, "מאנייק", אגואיסט, בוגדן מצד אחד ונאמן למשפחתו במובנים אחרים, אידאליסט ואגוצנטרי בנשימה אחת. סימה, לעומת זאת, היא אידאליסטית, עדינה, אינטלקטואלית, ישרה, נאמנה, יפה, נעימה, אולם גם חסרת יוזמה ופסיבית.

כאמור, הצד האפי והרובד הנרטיבי לא זוכים להיקף הרצוי שיכול היה להעניק עוצמה מסוימת לרומן. מה שנותר ומובלט הוא הווי המלווה בקריצות הומוריסטיות. וזהו הצד החזק בספר. שם הספר אינו ברור ואינו מוצדק, כאמור, והוא מתקבל כגימיק שאינו מעוגן כלל בסיפורי התקופה.

דליס

האותנטיות של הדוברים, המשתנה מאחד לאחד, מכניסה לאווירה מאוד ספציפית בה שולט הפולקלור של הדמויות בעיר שלהן. יחד עם זאת, מובלטים התרבות, צורת החיים, מנהגים, מעמדות, מצב כלכלי, תכונות אנושיות, מעורבויות בקהילה, יחסי-גומלין בין אנשים, מאכלים, לבוש, התנהגות וכו'. כל אלה מודגשים ויוצרים את זירת ההתרחשות הספרותית בתפאורה מסוימת מאוד ובאפיון הדמויות והתקופה.

חי הרווחה היחסית שברומניה משתנים בתקופת המלחמה. מרדכי-מורדי, שהוא טיפוס שרדן ובעל תושייה, מנסה דרכים שונות (של מתן שוחד לקצינים הגרמנים למשל) כדי לשרוד ולא להילקח לעבודות-פרך. המשפחה מסתדרת ושורדת את המלחמה. המעבר לארץ-ישראל מתאר את הישיבה באוהלים ובמעברה. תנאים אלה אינם קלים לסימה שהיא אישה אינטליגנטית, מרבה בקריאת ספרים, עדינה, נעימה, יפה והדורה. גם אצל הבן, מוני, מתגלים קשיי הסתגלות לארץ החדשה. הוא שונה מאחרים בהתנהגותו, בלבושו ובדיבורו.

ההווי ברומניה הוא, לטעמי, הצד החזק והמשמעותי בספר, השזור חן ומוסיף צבע חיוני לעלילה. המעבר לארץ-ישראל הוא סיפור ידוע ומוכר לכל עולה מכל התפוצות, ומבחינה זו אין חידוש או התרחשות עלילתית מעניינת באופן מיוחד. אולם הסלנג מהנה ומבדר, שרבובי המילון המיוחד של סימה ומורדי מוסיפים לאותנטיות של הסיפור ונובעים מאיזה אספקט אינטואיטיבי של המחבר.

הסיפור, שהוא בעל יסודות ביוגרפיים, בתוספת רקע אנושי, חברתי, תרבותי והיסטורי, מהווה בחלקו מעין ביוגרפיה קולקטיבית מוכרת לכולנו. הגיבורים הם גיבורי מציאות. גרנות מספר לנו כאן סיפור קומוניקטיבי, פשוט ולא מורכב, ובוה עיקר כוחו. יש גם צד הומוריסטי בכתיבתו, המוסיף תבלין לסיפור

א מצאתי כל הצדקה בסיום הקריאה לשם המתריס, "המאהב השני של הרבנית", שהעניק משה גרנות לספרו; שם מעורר רושם, המנסה לתפוס טרמפ על גל אופנתי. הרי מדובר כאן בסאגה משפחתית בה מסופרות קורותיהם של מרדכי-מורדי ברקוביץ ואשתו, סימה ליפשיץ (ויותר מאוחר בנם מוני). תוואי העלילה אחיד והסיפור מתקדם מן העיר בוטושני שברומניה, דרך תלאות המשפחה בתקופת המלחמה ועובר לעלייה לארץ-ישראל ולדרכי הקליטה של המשפחה בארץ. הספר מסתיים בסגירת מעגל: מורדי חוזר לכפרו ברומניה ופוגש אנשים איתם שהה ושרד את המלחמה.

סיפור המעשה מאורגן בפרקים בסדר כרונולוגי מתקדם ועקבי למדי. ישנן הפסקות שבהן מתחלף הדובר ומתחלפת זווית-הראייה. גיבורי הסיפור מספרים את קורותיהם הביוגרפיות לעיתונאי, וזה מעביר את דבריהם באופן נייטרלי, כמרפז חיצוני של חומר עובדתי, ללא התערבות מנתחת, לא מזווית אמוציונלית ולא מזווית של היסטוריון או סוציולוג. הסיפור נשאר אותנטי ומסופר בשפתו של החווה, בהגה המסוים שלו (שפת איכרים או עברית עילגת). מכך יוצא שהדמות מציגה וממחישה את עצמה. זהו אפיון חד-צדדי, כיוון שאותו מספר-על אינו נוקט עמדה. וממילא גם לא הסופר עצמו.

זווית-הראייה משתנה מפרק לפרק: אותו סיפור, אותם אירועים עלילתיים מדווחים פעם מפי סימה, בגרסתה, ופעם מפי מורדי בנוסח שלו, בנימוקים ובהסברים שלו, ללא כחל ושרק. התיאורים שמיוחסים לארץ המוצא, שכביכול היו צריכים להוות תיאורים אידיליים, באווירה הפסטורלית או הרומנטית, אינם כאלה, בשל הרובד הלשוני, ההגה המקורי, שיוצר איזה חוסר איזון, אפילו מעין מתח בין המסגרת האידיאלית לאפקט המאיים הצופה איוו התפתחות דרמתית או שינוי במצב. השפה